

Ինչպե՞ս հաղորդակցվել
հաշմանդամություն ունեցող
երեխաների հետ

Ձեռնարկ դպրոցականների համար

Երևան

2015

Ինչպե՞ս հաղորդակցվել
հաշմանդամություն ունեցող
երեխաների հետ

Ձեռնարկ դպրոցականների համար

Երևան

2015

ՀՏԴ 376 (07)

ԳՄԴ 74.3 ց 7

Ի 620

Խմբագիր՝

Իռեն Սարգսյան

«Մեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպության հայաստանյան ներկայացուցչություն, ծրագրերի իրականացման գծով ղեկավար

Ձևավորող՝

Նունե Սարգսյան

«Մեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպության հայաստանյան ներկայացուցչություն, գործերի և անվտանգության համակարգող

Ի 620

Ինչպե՞ս հաղորդակցվել հաշմանդամություն ունեցող երեխաների հետ: Ձեռնարկ դպրոցականների համար. Երևան, «Մեյվ դը չիլդրեն», 2015, 28 էջ

Սույն ձեռնարկը նախատեսված է դպրոցահասակ երեխաների և դեռահասների համար և նպատակ ունի ծանոթացնելու հաշմանդամություն ունեցող երեխաների հետ հաղորդակցվելու առանձնահատկություններին:

ՀՏԴ 376 (07)

ԳՄԴ 74.3

ISBN 978-9939-1-0214-6

© 2015 «Մեյվ դը չիլդրեն»

Մույն ձեռնարկը մշակվել է «Մեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպության կողմից իրականացվող «Նախաձեռնություն հանուն երեխայի առողջության և կրթության-2» ծրագրի շրջանակներում:

Այն նախատեսված է դպրոցահասակ երեխաների և դեռահասների համար և նպատակ ունի ծանոթացնելու հաշմանդամություն ունեցող երեխաների հետ հաղորդակցվելու առանձնահատկություններին:

Ձեռնարկում ներառված են հաշմանդամություն ունեցող անձանց հետ շփվելու առանձնահատկությունները և հաշմանդամությունը բնորոշող ճիշտ տերմինաբանությունը, ինչպես նաև ներկայացված են հանդուրժողականության գաղափարը և ներառական կրթության սահմանումն ու հիմնական սկզբունքները:

«Մեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպությունը շնորհակալություն է հայտնում «ՌԻՆԻՍՈՆ» ՀԿ-ի նախագահ պ-ն Արմեն Ալավերդյանին՝ ձեռնարկում լրամշակումներ կատարելու և մասնագիտական խորհրդատվություն տրամադրելու համար:

Ձեռնարկում տեղ գտած լուսանկարները արված են «Մեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպության կողմից իրականացվող բազմաբնույթ ծրագրերի շրջանակներում:

© 2015 «Մեյվ դը չիլդրեն»-ի հայաստանյան ներկայացուցչություն

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԱԽԱԲԱՆ.....	7
Ի՞նչ է ՀԱՆԴՈՒՐԺՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ	9
Ի՞նչ է ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ.....	12
ԻՆՉՊԵՍ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՎԵԼ ՀԱՇՄԱՆԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻ ՀԵՏ	13
Ի՞նչ ԲԱՌԵՐ ԿԱՐՈՂ ԵՔ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼ ՀԱՇՄԱՆԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԽՈՍԵԼԻՄ ԿԱՍ ԳՐԵԼԻՄ.....	15
ՏԵՍՈՂՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐ	17
ԼՍՈՂՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐ	19
ՀԵՆԱՇԱՐԺԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐ..	21
ԽՈՍՔԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐ.....	23
ՀԻՊԵՐԿԻՆԵԶ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐ.....	25
ՈՒՍՄԱՆ ԴԺՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐ	26
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑՈՒՑԱԿ.....	28

ՆԱԽԱԲԱՆ

Մի՛ ենթադրեք, որ հաշմանդամություն ունեցող անձին մշտապես հատուկ վերաբերմունք է պետք ցուցաբերել: Վարվե՛ք այնպես, ինչպես կվարվեիք ցանկացած այլ անձի հետ վարվելիս:

Աշխարհում ավելի քան 1 միլիարդ մարդ է ապրում այս կամ այն տեսակի հաշմանդամությամբ, իսկ Հայաստանի Հանրապետությունում հաշվառված է 199,721 հաշմանդամություն ունեցող անձ¹, այդ թվում 8020 հաշմանդամ երեխա:

Ամբողջ աշխարհում հաշմանդամություն ունեցող մարդիկ ավելի աղքատ են, քան մյուսները, և ավելի քիչ են ընդգրկված առողջապահական, կրթական և տնտեսական ոլորտներում, որոնք հաճախ մատչելի չեն նրանց համար: Օրինակ՝ բազմաթիվ ուսումնական հաստատություններ, աշխատատեղեր ու տրանսպորտի միջոցներ չունեն համապատասխան սարքեր որոշակի հաշմանդամություն ունեցող մարդկանց մուտքն ու ելքը ապահովելու համար: Բացի այդ, շատերը ոչ միայն բացասական վերաբերմունք ունեն հաշմանդամություն ունեցող մարդկանց, երեխաների նկատմամբ, այլ նաև երբեմն սխալ պատկերացում ունեն, թե ի՛նչ է հաշմանդամությունը: Եվ, վերջապես, շատ հաճախ կարևոր որոշումներ են կայացվում հաշմանդամություն

¹ ՀՀ բժշկասոցիալական փորձաքննության գործակալություն
<http://hhbsp.am/>

ունեցող մարդկանց մասին առանց նրանց մասնակցության և ներգրավման:

Մանկապարտեզում, տանը, փողոցում կամ դպրոցում դուք կարող եք ֆիզիկական դժվարություններ, լսողության, տեսողության կամ խոսքային խանգարումներ ունեցող երեխաների կամ երիտասարդների հանդիպել: Կարող են լինել նաև երեխաներ, որոնք սովորելու հետ կապված դժվարություններ և վարքային որոշ առանձնահատկություններ ունեն: Կան հիվանդություններ, որոնք վարակիչ չեն, բայց իրենց արտաքին նշաններով կարող են շատերին վախեցնել, օրինակ ապօման, էպիլեպսիան կամ շարժողական սահմանափակումները:

Իսկ ձեր շրջապատում կա՞ն երեխաներ ու երիտասարդներ, ովքեր ունեն նման խնդիրներ: Եթե ուշադիր լինեք, կնկատեք, որ նրանք հազվադեպ են դուրս գալիս շրջապատ ու հիմնականում տանն են լինում: Նրանք դպրոց գրեթե չեն հաճախում, իսկ երբ գնում են, հաճախ չեն կարողանում բոլոր դասերին ներկա գտնվել, քանի որ դպրոցի պայմանները հարմարեցված չեն նրանց, ու այսպես նրանք հետ են մնում իրենց հասակակիցներից:

Դուք պետք է գիտակցեք, որ այդ երեխաները և երիտասարդները հավասար են մյուսներին, նրանք պիտի կարողանան կրթություն ստանալ դպրոցում, հետո շարունակեն այն այլ ուսումնական հաստատություններում, մասնագետ դառնան և աշխատանք գտնեն:

Ի՞նչ է ՀԱՆԴՈՒՐԺՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բոլոր մարդիկ յուրահատուկ են, ունեն տարբեր նախասիրություններ, կարողություններ ու երազանքներ: Մենք բոլորս իրարից տարբեր ենք:

Հանդուրժողականություն նշանակում է ընդունել այդ տարբերությունները, բարձր գնահատել դրանք և հասկանալ, որ միմյանց օգնելով ու հարգելով՝ բոլորս ավելի խաղաղ ու երջանիկ կապրենք մեր մոլորակի վրա: Միմյանց նկատմամբ հանդուրժող լինել նշանակում է հասկանալ ու հիշել, որ շատ հարցերում էլ մենք իրար նման ենք: Ուրեմն ստացվում է, որ բոլորս կապված ենք իրար հետ և, հարգելով միմյանց յուրահատկությունները, ավելի ենք ուժեղացնում ու ամրացնում այդ կապը:

Այսպիսով, հանդուրժել նշանակում է՝

- հարգել, ընդունել և հասկանալ մարդկանց տարբերությունները,
- գիտակցել, որ բոլոր մարդիկ հավասար են,
- դիմացի մարդկանց ընդունել այնպես, ինչպես նրանք կան,
- հրաժարվել բոլոր տեսակի բռնություններից (օրինակ՝ միմյանց հրել, խփել, ծեծել, վիրավորել, անուններ դնել և այլն):

Ավելորդ ջանքեր մի՛ գործադրեք հաշմանդամություն ունեցող երեխային օգնելու համար՝ փորձելով ամեն ինչ կատարել նրա փոխարեն: Պարզապես փորձեք ստեղծել

այնպիսի պայմաններ, որ անձը կարողանա ինքնուրույն կատարել իրեն անհրաժեշտ գործողությունը:

Եթե նկատում եք, որ հաշմանդամություն ունեցող երեխային օգնելու անհրաժեշտություն կա, իրենից հարցրեք այն լավագույն եղանակը, որով կարելի է այդ օգնությունը տրամադրել:

Եկեք մտածենք, թե մենք ինչպես ենք տարբերվում միմյանցից: Օրինակ՝ ոմանք կարողանում են լավ նկարել, երգել կամ ստեղծագործել, իսկ մյուսները՝ ոչ այնքան: Ոմանք սևահեր են, իսկ մյուսները՝ շիկահեր և այլն:

Կան երեխաներ, ովքեր թույլ տեսողություն ունեն ու ակնոց են դնում, մինչդեռ մյուսները՝ ոչ: Սակայն կարող են լինել նաև երեխաներ, ովքեր տեսողության ավելի լուրջ խնդիրներ ունեն, այսինքն՝ հաշմանդամության որոշակի աստիճան: Տեսողության որոշակի խնդիր ունենալը կարող է լինել այն հատկանիշներից մեկը, որով մարդը տարբերվում է մյուսներից:

Մեր շրջապատում կան մարդիկ, ովքեր ունեն հենաշարժական խնդիրներ (այսինքն՝ դժվարանում են կամ չեն կարողանում քայլել) ու նրանք որոշակի հարմարանքների կարիք ունեն որևէ տեղ գնալու համար, օրինակ՝ նրանց պետք է սայլակ կամ ձեռնափայտ: Կան մարդիկ, որոնք ունեն մտավոր կամ հոգեբանական խնդիրներ, և մենք պետք է ուշադիր և հարգալից լինենք նրանց նկատմամբ. պետք է հարգենք ցանկացած տեսակի

հաշմանդամություն ունեցող մարդու իրավունքներն ու բարձր գնահատենք նրանց լավագույն կողմերը:

Մենք բոլորս, այդ թվում՝ հաշմանդամություն ունեցող անձինք, ուզում ենք և իրավունք ունենք ապրել լիարժեք կյանքով՝ կրթություն ստանալ, աշխատանք ունենալ, մասնակցել մշակութային և քաղաքական կյանքին, օգտվել բոլոր տեսակի ծառայություններից, իսկ դրա համար անհրաժեշտ է հանդուրժող լինել մեկս մյուսի հանդեպ: Կարևոր է նաև, որ լինեն համապատասխան պայմաններ ու միջոցներ, որոնք կհեշտացնեն որոշակի խնդիրներ ունեցող մարդկանց կյանքը: Օրինակ՝ եթե դպրոցները ունենան հարթ մուտքեր, վերելակներ, հարմար դռներ ու սանհանգույցներ, իսկ երեխաներն էլ՝ հարմարավետ սայլակներ, նրանք կկարողանան հեշտությամբ շենք մտնել, մասնակցել դասերին ու նույնքան հեշտությամբ էլ դուրս գալ:

Ի՞նչ է ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներառական կրթությունը միավորում է բոլոր սովորողներին՝ անկախ այն բանից, թե ինչ խնդիր ունեն կամ չունեն նրանք, և օգնում, որ նրանք կարողանան ավելի լավ ճանաչեն իրար, սովորեն միմյանցից և մասնակցեն մշակութային կյանքին: Ինչպես արդեն նշեցինք, սովորողները մեկը մյուսից տարբեր են և ունեն բազմազան կարիքներ: Ներառական կրթությունը, հաշվի առնելով այդ տարբերությունները, փորձում է ստեղծել մի միջավայր, որտեղ բոլորը հավասար են, միասին են աշխատում, սովորում են միմյանցից ու հարգում են իրար:

Ուրեմն ի՞նչ է նշանակում ներառել երեխաներին կրթության մեջ. դա նշանակում է հնարավորություն տալ բոլոր երեխաներին դպրոց հաճախել, իսկ հետո շարունակել կրթությունը մասնագիտական հաստատությունում կամ բուհում: Բոլոր մարդիկ ունեն դրա իրավունքը: Ըստ ներառական կրթության փորձի՝ երիտասարդները, ներառյալ հաշմանդամություն կամ հատուկ կարիքներ ունեցողները, ավելի լավ ու արդյունավետ են սովորում, երբ նրանք միասին աշխատում են, օգնում են միմյանց ու սովորում իրարից: Հիշեք, որ միմյանց հարգելու և հասկանալու դեպքում նույնիսկ ամենադժվար իրավիճակներում հնարավոր է լուծում գտնել:

ԻՆՉՊԵՍ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՎԵԼ ՀԱՇՄԱՆԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆՅՈՂ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ և ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻ ՀԵՏ

Երբեմն մենք լավ չգիտենք, թե ինչ է նշանակում հաշմանդամությունը, այդ իսկ պատճառով չգիտենք, թե ինչպես պետք է խոսենք հաշմանդամություն ունեցող մարդկանց

հետ: Սա բնական է, սակայն երբեք ուշ չէ սովորել: Ինչպես բոլորի հետ, նախևառաջ, պետք է հարգենք միմյանց, լինենք քաղաքավարի և ուշադիր մեկս մյուսի հանդեպ: Երբ ցանկանում ենք որևէ բան ասել հաշմանդամություն ունեցող երեխային կամ երիտասարդին կամ հարց ուղղել նրան, պետք է խոսենք անմիջապես նրա, այլ ոչ թե նրան օգնողի կամ խնամողի հետ:

Նույնիսկ եթե այդ երեխան կամ երիտասարդն ունի խոսելու կամ լսելու խնդիրներ, պետք է հնարավորություն տանք նրան որոշելու, թե ինչպե՛ս ավելի լավ կլինի խոսել կամ պատասխանել մեզ: Հնարավոր է, որ հաշմանդամություն ունեցող երիտասարդը այդ պահին նախընտրի, որ իր ծնողը, քույրը, եղբայրը կամ հարազատը օգնի իրեն հասկանալու մեր ասելիքը, իսկ հետո նա կարողանա ինքնուրույն պատասխանել մեզ կամ նորից դիմի որևէ մեկի օգնությանը:

Ամենակարևորը՝ պետք է հիշել, որ հաշմանդամություն ունեցող երեխան նախևառաջ ձեզ նման ՄԱՐԴ ԷԱԿ է և նրան պետք է վերաբերվել այնպես, ինչպես կցանկանայիք, որ ձեզ վերաբերվեին:

Երբ զրուցում եք հաշմանդամություն ունեցող երեխայի կամ երիտասարդի հետ, դիմե՛ք անմիջապես նրան, այլ ոչ նրա ուղեկցողին, օգնականին կամ սուրդո թարգմանչին:

ԻՆՉ ԲԱՌԵՐ ԿԱՐՈՂ ԵՔ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼ
 ՀԱՇՄԱՆԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵՄԱՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
 ԽՈՍԵԼԻՍ ԿԱՄ ԳՐԵԼԻՍ

<u>Ընդունելի բառեր ու արտահայտություններ</u>	<u>Անընդունելի բառեր ու արտահայտություններ</u>
Հաշմանդամություն ունեցող անձ	Հիվանդ, կաղ, անլիարժեք, դեֆորմացված, ոչ նորմալ
Ոչ հաշմանդամ մարդ, հաշմանդամություն չունեցող մարդ	Նորմալ, առողջ (ի տարբերություն հաշմանդամի)
Անվասայլակից օգտվող մարդ, ողնուղեղի վնասվածք ունեցող մարդ, տեղաշարժման խնդիրներ ունեցող մարդ	անվասայլակին գամված, «կայասկայով»
Մանկական ուղեղային կաթված (կամ նման այլ բան) ունի	տառապում է մանկական ցնցակաթվածով
Տարել է պոլիոմիելիտ, պոլիոմիելիտի հետևանքով հաշմանդամություն ունի, հաշմանդամ է դարձել ինչ-որ բանի հետևանքով	տառապում է պոլիոմիելիտով, պոլիոմիելիտի հետևանքներից, պոլիոմիելիտի գոհ
Մտավոր խնդիր ունեցող մարդ (միայն չափահաս մարդկանց համար)	թերհաս, մտավոր թերի

Զարգացման հապաղում ունեցող երեխա, դանդաղ ընկալող երեխա, մտավոր խնդիրներ ունեցող, կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող մարդ (երեխա)	«արգելակված», թերամիտ, դեբիլ
Դատունի համախտանիշով մարդ (երեխա)	Դատուն, մոնոլոլիդ, «դատունիկ»
Էպիլեպսիա ունեցող մարդ (երեխա)	Էպիլեպտիկ, ցնցումավոր, ընկնավոր, լուսնոտ
Մանկուց հաշմանդամություն ունի	ի ծնե արատ, դժբախտություն, ոչ նորմալ
Հոգեկան առողջության խնդիրներ ունեցող մարդ (երեխա)	գիժ, հոգեկան
Կույր, չտեսնող, թույլ տեսողություն ունեցող մարդ, տեսողության խնդիր ունեցող մարդ (երեխա)	լրիվ կույր, քյոռ
Լսողության խնդիր ունեցող, խուլ մարդ, թույլ կամ վատ լսող մարդ (երեխա)	խուլ-համր, քյատ

ՏԵՍՈՂՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵՄԱՆԵՐ

Տեսողության խանգարումն ունի տարբեր աստիճաններ: Երեխան կարող է ընդհանրապես չտեսնել կամ վատ տեսնել: Բացարձակապես ոչինչ չտեսնող մարդիկ մոտավորապես 10% են, իսկ մնացածներն ունեն մնացորդային տեսողություն, այսինքն՝ կարողանում են տարբերել լույսն ու մութը, երբեմն էլ՝ գույներն ու առարկաների ուրվագծերը: Այս ամենը պետք է պարզաբանել շփման ընթացքում (պետք չէ ենթադրել, որ եթե խնդիր ունեն, ուրեմն ոչինչ չեն տեսնում):

Խորհուրդներ տեսողության խնդիրներ ունեցող երեխաների հետ ճիշտ շփվելու համար

- Խոսե՛ք հենց տեսողության խնդիր ունեցող երեխայի հետ, այլ ոչ թե նրան ուղեկցողի:
- Խմբում խոսելիս յուրաքանչյուրին դիմե՛ք իր անունով, որպեսզի տեսողության խնդիրն ունեցողն իմանա, թե ում մասին է խոսքը:
- Ավելի ուշադի՛ր եղեք տեսողության խնդիր ունեցող երեխային ուղղություն ցույց տալիս: Խուսափե՛ք «այստեղ», «այս կողմ» և այս կարգի արտահայտություններից: Փոխարենն օգտագործե՛ք «աջ», «ձախ» կամ «ուղիղ» բառերը, այնպես, որ դրանք վերաբերեն հենց նրան՝ տեսողության խնդիրներ ունեցող անձին:
- Տեսողության խնդիր ունեցողին ուղեկցելիս քայլե՛ք նրա կողքով՝ նրանից մի փոքր ավելի առաջ: Պետք չէ բռնել նրա ձեռքը, այլ պետք է թույլ տալ, որ նա բռնի ձեր ձեռքը,

Եթե նրան օգնություն է պետք: Գտնվեք նրանից կես քայլ առաջ, որպեսզի ստիպված չլինեք հրելով ուղեկցել նրան՝ վտանգի ենթարկելով չտեսնող անձին:

- Դռները բացե՛ք և փակե՛ք ամբողջությամբ, որովհետև եթե կիսաբաց թողնեք, տեսողության խնդիր ունեցող մարդը կարող է դա չիմանալ ու դռնով մտնելիս կամ դուրս գալիս վնասել իրեն:
- Երբ տեսողության խնդիր ունեցող երեխային օգնում եք նստելու, օգնե՛ք, որ նա շոշափի աթոռի թիկնակը, որովհետև այդպես նա կկարողանա ինքնուրույն նստել:
- Հանգիստ կարող եք օգտագործել «տե՛ս», «նայի՛ր» և նման այլ արտահայտություններ տեսողության խնդիր ունեցող երեխաների հետ խոսելիս, քանի որ նրանք նույնպես օգտագործում են այդ բառերը իրենց ամենօրյա կյանքում, այդ թվում՝ երբ խոսում են տեսողության խնդիր ունեցող մարդկանց հետ:
- Թույլ տեսողություն ունեցող երեխաները դժվարանում են գրատախտակին կամ գրքում փոքր տառերով գրվածը կարդալ: Կարդացեք այն, ինչը նրանք ինքնուրույն չեն կարող կարդալ: Զգույշ եղեք, որ չկոտրեք ակնոցը:

Բրայյան տառատեսակով առկա տեղեկատվությունը չտեսնող անձանց հնարավորություն է տալիս ինքնուրույն օգտվել զանազան ծառայություններից և կողմնորոշվել անձանթ միջավայրում:

ԼՍՈՂՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵՒԱՆԵՐ

Կան լսողության խնդիրների մի քանի տեսակներ և աստիճաններ, հետևաբար, վատ լսող երեխաների հետ հնարավոր է խոսել տարբեր կերպ: Եթե չզիտեք՝ ինչպե՛ս խոսել նրանց հետ, ավելի ճիշտ է ու լավ, եթե հարցնեք նրանց:

Խորհուրդներ լսողության խնդիրներ ունեցող երեխաների հետ ճիշտ շփվելու համար

- Լսողության խնդիրներ ունեցող երեխայի հետ զրուցելիս այնպես նստեք, որ լույսը ձեզ վրա ընկնի: Նայեք ուղի՛ղ նրա աչքերի մեջ և խոսե՛ք հստակ, որպեսզի բացահայտեք՝ կարողանո՞ւմ է արդյոք ձեր զրուցակիցը կարդալ ըստ շրթունքների: Մի՛ փակեք ձեր բերանը ձեռքերով կամ որևէ այլ առարկայով և մի՛ ծամեք:
- Եթե երեխան չի հասկանում ձեր ասածը, որովհետև լավ չի լսում այս կամ այն բառը, ապա փորձե՛ք այլ կերպ ձևակերպել ձեր ասելիքը:
- Եթե հարկավոր է, կարելի է նաև թղթի վրա գրել այն, ինչ ցանկանում եք ասել:
- Պարտադիր չէ շատ բարձր խոսել: Անպայման հարցրեք, թե արդյոք ձեր զրուցակիցը լսո՞ւմ է ձեզ, ու ըստ այդմ խոսեք ավելի ցածր կամ բարձր:
- Երբ երեխան ունի լսողության խնդիր, դա չի նշանակում, թե նա ունի նաև խոսելու խնդիրներ, թեև դա հնարավոր է: Ավելի լավ է հենց սկզբից պարզեք դա:
- Եթե փոխում եք խոսակցության թեման, զգուշացրե՛ք նրան այդ մասին: Կարելի է օգտագործել այսպիսի

արտահայտություններ՝ «Լավ, հիմա մենք պետք է քննարկենք...» կամ՝ «Արի՛ հիմա խոսենք...» և այլն:

- Խոսե՛ք պարզ, կարճ նախադասություններով ու դանդաղ, հատկապես, եթե նա ցանկանում է կարդալ ըստ շրթունքների: Խոսելիս չպետք է խիստ ընդգծել շրթունքների շարժումները ու նաև պետք չէ ձեռքը բերանին մոտ պահել: Խոսելիս մաստակ մի՛ ծամեք, որովհետև դա նույնպես դժվարացնում է ըստ շուրթերի կարդալը: Սակայն նաև հիշե՛ք, որ լսողության խնդիրներ ունեցող ոչ բոլոր երեխաները կարող են կարդալ ըստ շուրթերի: Այնուամենայնիվ, եթե տվյալ մարդը կարող է այսպես կարդալ, հիշե՛ք, որ տասից միայն երեք բառն է նա լավ հասկանում: Ձեր ժեստերն ու դեմքի արտահայտությունը նույնպես կօգնեն ասվածը լավ հասկանալուն:

ՀԵՆԱՇԱՐԺԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵՄԱՆԵՐ

Երբ նախատեսում եք երկար գրույց վարել անվասայլակից օգտվող անձի հետ, նստեք աթոռին կամ ծնկի իջեք, որպեսզի ձեր և նրա աչքերը գտնվեն նույն հարթության վրա:

Հարգե՛ք անձնական տարածությունը: Խուսափե՛ք անվասայլակին, քայլակին կամ ձեռնափայտին հենվելուց:

Խորհուրդներ հենաշարժական խնդիրներ ունեցող երեխաների հետ ճիշտ շփվելու համար

- Եթե տեսնում եք, որ երեխան դժվարանում է աստիճաններով բարձրանալ կամ իջնել, առաջարկեք հենվել ձեզ կամ օգնեք տանել նրա պայուսակը:
- Երեխաներին, ովքեր չեն կարող քայլել կամ շարժողական դժվարությունների պատճառով չեն կարող մասնակցել որոշ մանկական խաղերի, այնպիսի խաղ առաջարկեք, որին կարող են մասնակցել բոլոր երեխաները:
- Եթե ձեր դասարանի կամ դպրոցի աշակերտները գնում են թատրոն, որտեղ սայլակներով երեխաների համար հատուկ կամ հարմարեցված մուտք չկա, ընկերներին խնդրեք նրանց ներս տանել: Նախապես տեղեկացեք

օգնելու ճիշտ ձևերի մասին, այլապես կարող եք վնասել սայլակ օգտագործող երեխային:

- Երբ խոսում եք սայլակ օգտագործող մարդու հետ, ապա լավ կլինի, որ դուք էլ նստած լինեք, որպեսզի նա ստիպված չլինի ձեզ հետ խոսելիս վերն նայել:
- Խոսե՛ք անմիջապես այդ երեխայի, այլ ոչ թե նրան ուղեկցողի հետ:
- Մայլակը հրեք միայն այն դեպքում, երբ հաշմանդամություն ունեցող անձն ինքն է ձեզ խնդրում դա անել:
- Երբ օգնում եք սայլակի օգնությամբ տեղաշարժվող երեխային որևէ տեղից բարձրանալ կամ իջնել, ապա ուշադիր լսեք, թե նա ի՛նչ հրահանգներ է տալիս ձեզ: Երբեք մի՛ հենվեք կամ կախվեք որևէ մեկի սայլակից, քանի որ դա նույն է, ինչ հենվել կամ կախվել սայլակի տիրոջից:

ԽՈՍՔԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵՄԱՆԵՐ

Խոսքի խնդիրներ ունեցող երեխաների մի մասը կարող է նաև ուրիշի խոսքը հասկանալու դժվարություն ունենալ: Սակայն հիշե՛ք, որ ոչ բոլորն են այդպես, ու ենթադրություններ մի՛ արեք:

Խորհուրդներ խոսքի խնդիրներ ունեցող մարդկանց հետ ճիշտ շփվելու համար

- Համբերատա՛ր եղեք:
- Խոսե՛ք լուռ միջավայրում, եթե հնարավոր է:
- Մի՛ շտապեցրեք խոսողին, հնարավորություն և ժամանակ տվեք, որ նա կարողանա ձևակերպել իր խոսքը և արտահայտվել: Նաև պատրաստ եղեք այն բանին, որ դժվար խոսող երեխայի հետ զրույցը կարող է երկար տևել:
- Մի՛ մտածեք, որ այն երեխան, ով դժվարություններ է ունենում խոսելիս, չի կարող ձեզ լսել ու հասկանալ:
- Մի՛ ընդհատեք և մի՛ ուղղեք երեխային, ով խոսելիս դժվարանում է: Սկսե՛ք խոսել միայն այն ժամանակ, երբ համոզվեք, որ նա վերջացրել է իր միտքը:
- Փորձեք հասկանալ այն երեխաներին, ովքեր կակազում են կամ անհասկանալի են խոսում: Եթե չեք հասկանում, թե նրանք ինչ են ասում, խնդրեք կրկնել: Մի ձևացրեք, թե հասկացել եք:
- Մի՛ խուսափեք խնդրել նրան ևս մեկ անգամ կրկնել իր ասելիքը, քանի որ նա գիտի, որ իր խոսքը հասկանալը դժվար է:

- Եթե երեխան խոսելու համար օգտագործում է էլեկտրոնային օգնող սարք, կանգնե՛ք նրա դիմաց և ապա նոր խոսեք նրա հետ: Հիշե՛ք, որ նրա համար շատ կարևոր է ձեզ հետ խոսելիս ձեզ տեսնելը:
- Եթե ոչ մի կերպ չեք կարողանում նրան հասկանալ, ապա ընդունե՛ք դա և հարցրեք՝ արդյո՞ք այն, ինչ ուզում էր ասել, խիստ կարևոր է այդ պահի համար, թե՞ ոչ:

ՀԻՊԵՐԿԻՆԵԶ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵՄԱՆԵՐ

Հիպերկինեզները մարմնի կամ վերջույթների ակամա (այսինքն՝ մարդու կամքից անկախ) շարժումներ են, որոնք սովորաբար բնորոշ են մանկական ուղեղային կաթված (ցերեբրալ պարալիչ) ունեցող մարդկանց:

Խորհուրդներ հիպերկինեզ ունեցող երեխաների հետ ճիշտ շփվելու համար

- Երբ հիպերկինեզով երեխա կամ մեծահասակ էք տեսնում, պետք չէ անթաքույց ուշադրություն դարձնել նրա վրա:
- Խոսակցության ընթացքում ուշադրություն մի՛ դարձրեք ձեր խոսակցի ակամա շարժումներին:
- Օգնություն առաջարկեք՝ առանց նրան նյարդայնացնելու և առանց գրավելու մյուս երեխաների ուշադրությունը:
- Մի՛ վախեցեք հակաճառել հիպերկինեզ ունեցող երեխային՝ վախենալով նրան հուզմունք պատճառելուց, իսկ «միայն մի՛ հուզվիր» կամ՝ «լավ» արտահայտությունները կարող են ժամանակի կորուստ լինել ու նրա նյարդերի վրա ազդել: Հանգի՛ստ ասեք ձեր խոսքը, եթե նույնիսկ տեսնում եք, որ ձեր զրուցակիցը նյարդայնանում է:
- Հիպերկինեզի դեպքում լինում են նաև խոսքի հետ կապված դժվարություններ: Տվյալ դեպքում կիրառեք «Խոսքի խնդիրներ ունեցող երեխաներ» բաժնի խորհուրդները:

ՈՒՍՄԱՆ ԴԺՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵՄԱՆԵՐ

Այս խորհուրդները կօգնեն ձեզ ավելի արդյունավետ հաղորդակցվելու հաշմանդամություն կամ տարբեր խնդիրներ ունեցող մարդկանց հետ:

Կարևոր է հիշել, որ մարդիկ գնահատում են անկեղծությունը, և եթե որևէ բան ձեզ անհանգստացնում կամ հուզում է, պետք է պարզապես այդ մասին հարցնել հենց իրեն՝ հաշմանդամություն ունեցող մարդուն: Եվ նկատի ունեցեք, որ մարդիկ տարբեր են, անկախ իրենց տարիքից, սեռից, ազգությունից, ինչպես նաև հաշմանդամության տեսակից: Այն, որ մարդն ավելի բարի կամ չար է, ավելի շփվող կամ ինքնամփոփ, ամեննին չի նշանակում, թե դա նրա հաշմանդամության հետևանքն է:

Շատ ավելի կարևոր է, թե որքանով եք պատրաստ ընդունելու մարդուն այնպիսին, ինչպիսին նա կա, և որքանով եք պատրաստակամ հաղորդակցվելու ինչպես հավասարը հավասարի հետ:

Դուք շատ բան կարող եք անել անմիջական մթնոլորտ և մատչելի միջավայր ստեղծելու համար, ինչը հաճախ մեծ ջանքեր չի պահանջում: Չէ՞ որ որևէ մեկը ապահովագրված չէ հաշմանդամությունից և հաշմանդամություն ունեցող երեխայի ծնող դառնալուց: Ստեղծելով մատչելի միջավայր՝ մենք ստեղծում ենք հավասար հնարավորություններ բոլորի համար, որովհետև այն միջավայրը, որը հարմար է հաշմանդամություն ունեցող մարդուն, հարմար է բոլորին:

Ի վերջո, մեր հարգանքը և վերաբերմունքը մարդկանց տարբեր խմբերի նկատմամբ խոսում է մեր անձի և արժեհամակարգի, մեր ներքին մշակույթի մասին:

Համապատասխան պայմանների և արժանապատիվ վերաբերմունքի պարագայում հաշմանդամություն ունեցող անձինք կարող են մեծ բարձունքների հասնել ցանկացած ոլորտում՝ հաջողությամբ իրագործելով իրենց աշխատանքային և ստեղծագործական ներուժը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑՈՒՑԱԿ

«Ամենքն էլ կարող են», ՅՈՒՆԻՍԵՖ, 2008, ապրիլ:

«Ինչպե՞ս հաղորդակցվել հաշմանդամություն ունեցող անձանց հետ», Ձեռնարկ երիտասարդների համար, Երևան, 2009, «Սեյվ դը շիլդրեն»:

«Ներառական կրթության սկզբունքների վերաբերյալ թրենինգի մոդելային ծրագիր և գործիքներ», Երևան, 2009 (World Vision, authors: Jean-Luc Simon and Armen Alaverdyan):

«Հավասար հնարավորություններ», «Ունիսոն» ՀԿ, 2004թ.

«Հաշմանդամներ. Վարվեցողություն և էթիկա», «Փարոս» ՀԿ, 2011:

«Հաշմանդամություն ունեցող երեխաների և երիտասարդների ներառում», Երևան, 2009 World Vision, «Ունիսոն» ՀԿ

http://www.unesco.org/education/pdf/34_57.pdf

<http://www.dmc-employ.org/docs/Etiquette.pdf>

http://www.cbm.org/article/downloads/82788/Guidance_note_Working_with_persons_with_disabilities_in_forced_displacement_UNHCR.pdf

http://www.goodwill.org/wp-content/uploads/2011/01/Working_with_People_with_Disabilities_Guide.pdf

<http://www.life-disability.am>

http://unison.am/upload/publications/metodabanakan_part1.pdf

«Մեյվ դը չիլդրեն»-ը երեխաների իրավունքների պաշտպանության ուղղությամբ աշխատող ամենամեծ կազմակերպությունն է աշխարհում: Այն ներառում է 29 ազգային կազմակերպություններ, որոնք գործում են ավելի քան 120 երկրներում:

Մեր առաքելությունն է անմիջական ու տևական փոփոխություններ ստեղծել երեխաների կյանքում:

1993թ. հիմնվել է «Մեյվ դը չիլդրեն»-ի հայաստանյան ներկայացուցչությունը: Այդ ժամանակից ի վեր իրականացվել են վերականգնողական և զարգացողական մի շարք ծրագրեր՝ օգնություն ցուցաբերելով Հայաստանի ամենախոցելի երեխաներին ու նրանց ընտանիքներին: Երեխաների պաշտպանության, առողջապահության, կրթության և սոցիալական բնույթի մեր նախաձեռնություններն օգնել են բարելավել ամենակարիքավոր բնակչության տարրական կենսապայմանները՝ համայնքային ծրագրերի իրականացման և տեղական կարողությունների զարգացման միջոցով:

«Մեյվ դը չիլդրեն»-ի հայաստանյան ներկայացուցչություն
Ազատության պող. 27, 3-րդ հարկ, Երևան, 0014, Հայաստան
Հեռ.՝ (+37410) 201014, 201025, 201229
Վեբ-կայք՝ <http://armenia.savethechildren.net>